

Een Nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 1

1 Een huis voor de huiszwaluw!

Lesdoel:

De leerlingen kunnen beschrijven waar huiszwaluwen hun nesten bouwen.

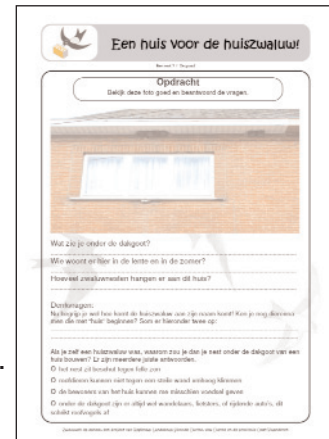
Lesblad:

De leerlingen werken zelfstandig aan een observatieoefening aan de hand van een foto. De nadruk ligt op de visuele waarneming. Achteraf wordt de oefening klassikaal besproken.

Inhoud:

Huiszwaluwen metselen hun nest aan de buitenkant van **huizen**, bij voorkeur onder de dakgoot (voldoende schaduw in de zomermaanden). Ze hebben hun naam dus niet gestolen. Een verticale wand is geen evidente nestplaats voor vogels. Zwaluwen broedden oorspronkelijk tegen kliffen en rotswanden. Hier zaten ze veilig voor **roofdieren**. Al eeuwen zijn ze van die traditionele plaatsen afgeweken, ze vonden dezelfde steile wanden in menselijke nederzettingen. We noemen ze daarom cultuurvolgers. Een nestplek dicht bij de mens beschermt hen ook tegen roofvogels. Meestal bouwen ze hun nest aan die kant van het huis waar het meeste "beweging" is. Dit schrikt immers kraaien en andere **roofvogels** af, waardoor de kans op een succesvol broedsel toeneemt. Dit is ook de reden waarom huiszwaluwen heel vaak een schoolgebouw als nestplaats uitkiezen: het gejoel en geroep van de kinderen op de speelplaats geeft hen een veilig gevoel.

Andere diernamen die beginnen met "huis": huismus, huismuis, huisspin, huisjesslak, huisspitsmuis, huiskat, huiskrekel...

Een Nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 2

2 Zo piepen de jongen!

Lesdoel:

De leerlingen kunnen een zwaluwnest herkennen.
De leerlingen weten dat zwaluwen koloniebroeders zijn.

Lesblad:

De leerlingen werken zelfstandig aan een observatieoefening aan de hand van een foto. De nadruk ligt op de visuele waarneming. Achteraf wordt de oefening klassikaal besproken.

Inhoud:

Een zwaluwnest wordt opgebouwd met allemaal kleine **modderballetjes** die zorgvuldig op elkaar "gemetst" worden. Ter versteviging van het nest worden er ook enkele **strootjes** in verwerkt. De binnenkant wordt bekleed met **veertjes** en **haartjes**. Het nest is bolvormig. In deze bol kunnen 3 tot 5 zwaluwjongen opgroeien.

Huiszwaluwen zijn echte koloniebroeders. Meestal tref je meer dan één nest aan. Naburige nesten worden meestal bezet door (verre) familieleden. Ook dit geeft hen een **veilig** gevoel: veel paar ogen zien meer dan één! Op het moment dat bijvoorbeeld een kraai een nest probeert aan te vallen zetten de zwaluwen in groep de tegenaanval in.

3 Mmmmodder?!

Lesdoel:

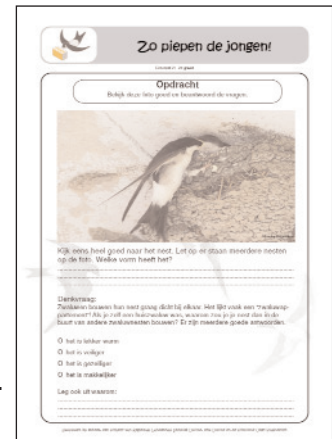
De leerlingen weten met welk materiaal een zwaluwnest wordt opgebouwd.

Lesblad:

De leerlingen werken zelfstandig aan een observatieoefening aan de hand van een filmpje. De nadruk ligt op de visuele waarneming. Achteraf wordt de oefening klassikaal besproken.

Inhoud:

Deze zwaluwen verzamelen modder voor de bouw van hun nest. Huiszwaluwen broeden in de nabijheid (maximum op 200 m afstand) van een poel/oever/modderplassen zodat ze makkelijk **modder** vinden voor de bouw van hun nest.
Opmerking: zwaluwen eten uitsluitend vliegende insecten, dus zeker geen wormen.

Een Nest Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 4

4 Metselaar in smoking

Lesdoel:

De leerlingen weten met welk materiaal een zwaluwnest wordt opgebouwd.

De leerlingen weten dat zwaluwen graag naar hetzelfde nest terugkeren.

Lesblad:

De leerlingen werken zelfstandig aan een observatieoefening aan de hand van een filmpje. De nadruk ligt op de visuele waarneming. Achteraf wordt de oefening klassikaal besproken.

Inhoud:

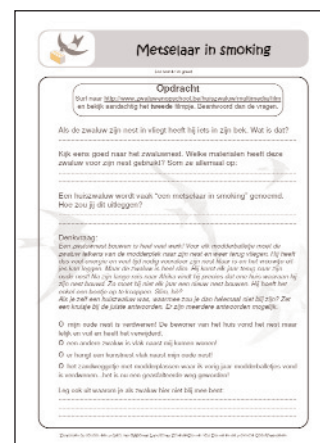
Een zwaluwnest wordt opgebouwd met allemaal kleine modderballetjes die zorgvuldig op elkaar “gemetst” worden. Vandaar dat de huiszwaluw een “metselaar in smoking” genoemd wordt. “Smoking” slaat op zijn zwart-witte verenkleed. Zowel het mannetje als het vrouwtje helpt aan de bouw van het nest. Ter versteviging van het nest worden er ook enkele strootjes in verwerkt. De binnenkant wordt bekleed met veertjes en haartjes.

De bouw van een huiszwaluwnest is heel veel werk en kost veel energie (per modderballetje op en af vliegen tussen de modderplek en de dakgoot). Daarom komen huiszwaluwen elk jaar terug naar hun oude nest, ze zijn “**nesttrouw**”. Zo hoeven ze niet elk jaar van nul te beginnen en dienen ze enkel kleine herstellingen uit te voeren. Het koppel wint zo tijd en kan daardoor misschien wel een tweede en zelfs een derde broedsel groot brengen! Het is dus zeer belangrijk dat oude nesten blijven hangen.

Extra achtergrond bij de denkvraag:

Andere nesten, en zelfs kunstnesten, functioneren in het voorjaar als lokmiddel voor huiszwaluwen. “Hier is ooit nog gebroed, hier zal het goed wonen zijn.”

April 2007 was een extreem droge maand. Hierdoor vonden huiszwaluwen maar moeilijk geschikte modder en waren er veel koppels die hun eerste broedsel noodgedwongen uitstelden. Bijgevolg kwamen ze er op het einde van de zomer niet meer toe om nog aan een tweede broedsel te beginnen. Dezelfde redenering geldt voor verdwenen modderplekken. Zwaluwen willen modder op maximum 200m van hun nestplek. Indien deze modderplek verdwijnt worden ze gedwongen uit te wijken en een nieuw nest van nul op te bouwen. Dit zorgt voor uitstel van het eerste broedsel.

Een Nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 5

5 Een nest grootbrengen

Het thema “Een nest” kan aangebracht worden met het ervaringsgericht tikspel: “Een nest grootbrengen”. De basisregels en lesinhouden van het spel sluiten eveneens aan bij het thema “Het jaar van de zwaluw”.

Je kan het spel herhalen met kleine wijzigingen om andere facetten uit het leven van de zwaluw te belichten.

Een nest groot brengen:

Het is lente, de zwaluwen komen terug naar het zelfde nest, onder dezelfde dakgoot als vorig jaar. Gelukkig hangen de nesten er nog! Moeder zwaluw legt al snel haar eitjes in het nest.

Een nest groot brengen is zwaar werk! De jongen hebben grote honger en lusten graag dikke vliegen. De ouders vliegen zich de veren van het lijf. Want ze moeten voldoende eten verzamelen voor alle jongen. Maar moeder en vader zwaluw moeten steeds goed opletten voor de gevaarlijke boomvalk die wel graag een zwaluw lust.

In de herfst zijn de jongen groot en kunnen ze al vliegen. Alle zwaluwen verzamelen op de telefoondraden om samen naar de warme landen te trekken.

Spelvorm?!

Het spel moet leuk blijven. Kennisoverdracht kan voor sommige leerlingen bij een leermoment in de klas rendabeler zijn. De synthesesmomenten vangen dit deels op. Het is de ‘spel’ervaring die telt: oudervogels zijn fysiek moe, de spanning van de aanwezigheid van de roofvogel wordt gevoeld, niet alle jongen overleven de eerste weken, er kan te weinig voedsel zijn,... Dit ervaren de leerlingen zelf al spelende, deze fysieke ervaringen zijn de meerwaarde van een didactische spelvorm.

Optie...

De spelen kan je als instap gebruiken voor een verdere uitdieping van lesinhouden als voortplanting bij vogels, vogeltrek, voedselketen, bestrijdingsmiddelen (gif),...

Een nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 6

Doel van het spel

Ma en pa zwaluw proberen hun jongen zo snel mogelijk groot te brengen. Dit lukt enkel als ze zelf niet gevangen worden door de roofvogel en wanneer er voldoende eten is. Hun missie is geslaagd wanneer ze samen met hun jongen verzamelen op de telefoondraden.

Materiaal

Kaartjes/kroonkurken/nic-nacjes...staan symbool voor
Hoepels
Zweedse banken/dik touw
Zweedse banken/dik touw

staan symbool voor
staan symbool voor
afbakening voor

muggen en vliegen
nesten
telefoondraden
veilige dakgoot

Vorbereiding

Zorg voor het juiste aantal nesten en vliegen:

boomvalken = 1 lln

nesten = X = tot # lln/6 (met minimum 3 en maximum 5 jongen per nest)

jongen = Y = tot # lln - 1 - 2*X

vliegen = Y*(2+2) + 4X

= net genoeg om het spel te spelen (zie spelregels), leg er dus ruim meer, bijvoorbeeld het dubbele, of de helft meer

Zet het terrein klaar. Voorbeeld zie "Lerarenblad 11: Terreinopstelling". Let er op dat de plukplaats en de telefoondraden voldoende ver van de dakgoot verwijderd zijn, zodat een ruim spelterrein ontstaat.

Rolverdeling

Duid 1 boomvalk aan. Dit is de tikker.

Duid per nest 2 oudervogels aan. Neem zo mogelijk telkens een jongen (pa zwaluw) en een meisje (ma zwaluw), dit zorgt voor een evenwichtige verdeling en het is realistisch ook.

Verdeel de rest van de leerlingen over de nesten. Dit zijn de huiszwaluwjongen.

Een nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 7

Inleving

Laat de leerlingen zich inleven in hun rol. Laat de jongen bedelen (piepen en ter plaatse fladderen), laat de oudervogels vrij rondvliegen (al wapperend met de armen), en maak hen duidelijk dat ze voor **hun eigen** jongen moeten zorgen.

Spelverloop en regels

Maak voldoende tijd om de kinderen de spelregels uit te leggen. Speel misschien ook een "testspel". Niets zo frustrerend als een spel te "verliezen" omdat je de regels verkeerd begrepen hebt.

De huiszwaluwouders zorgen voor hun jongen. Dit doen ze door vliegen te vangen en naar hun jongen te brengen zodat ze goed groeien. Alle **ouder vogels** vliegen vrij rond en mogen in elke hand 1 vlieg vangen. Ze vangen dus maximum twee vliegen en keren dan terug naar hun nest om hun jongen te voederen. De ouder zwaluwen blijven vliegen vangen totdat al hun jongen uit het nest zijn. Als hun jongen uit het nest zijn, eten ze zelf ook nog 2 insecten en dan kunnen ze verzamelen op de telefoondraden.

De **jongen** wachten in hun nest op ma en pa zwaluw. Ze bedelen om een vlieg (maar vechten niet tegen elkaar). Een jong dat 2 vliegen opeet, kan al uit het nest vliegen. Buiten de stal vangt elk jong nog twee vliegen. Dan is het sterk genoeg om op reis te vertrekken. De jongen met 4 vliegen verzamelen op de telefoondraden.
Opmerking: Uitgevlogen jongen helpen niet mee om vliegen aan te brengen.

De gevaarlijke **boomvalk** is de tikker. Ma en pa zwaluw moeten deze proberen te ontwijken. Tikt de roofvogel een ouderzwaluw, dan gaat deze naar de "plukplaats van de roofvogel". De gevangen zwaluw gaat met de benen open staan en moet wachten tot zijn partner hem komt bevrijden. Hij kan ondertussen zijn jongen niet meer voederen. Indien hij reeds vliegen had gevangen, moet hij deze afgeven aan de roofvogel. De boomvalk lust immers ook insecten! Wordt een jong gevangen op weg naar de telefoondraden, dan moet het ook naar de plukplaats, met benen open staan en wachten tot één van zijn "ouders" hem bevrijdt. Hij geeft ook zijn vliegen af aan de boomvalk en moet dus opnieuw 2 vliegen vangen om op de telefoondraden te kunnen gaan zitten.

Er zijn twee **veilige zones** waar de boomvalk geen zwaluwen kan vangen: in de stal (de boomvalk durft niet in het gebouw te vliegen) en op de telefoondraden (er zal wel altijd één zwaluw hem zien en de rest alarmeren).

Een nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 8

Einde van het spel: alle vliegen zijn op of alle jongen zitten op de telefoondraden. Wanneer alle vliegen op zijn, vallen de zwaluwen die NIET op de telefoondraden zitten, dood neer. De leerkracht vraagt de kinderen eens goed rond te kijken en na te denken over wat er allemaal gebeurd is. Na dit kort moment verzamelt iedereen op de telefoondraden.

Varianten

Het is slecht weer:

Bij slecht weer zijn er minder insecten in de lucht. Bij aanhoudend slecht weer kunnen de ouders hun jongen niet voederen en sterven de jongen. Speel het spel 2 maal. De eerste keer gewoon, en de tweede maal bij slecht weer. Leg dan bewust te weinig vliegen (minder dan $Y*(2+2) + 4X$) in het spelterrein. Leg ook heel wat vliegen in de stal! Bij slecht weer jaagt de roofvogel niet. Laat deze dus uit het spel. Bespreek het verschil.

Bestrijdingsmiddelen:

Wanneer mensen bestrijdingsmiddelen gebruiken om insecten te doden, betekent dit dat er voor zwaluwen (en andere dieren) ook minder voedsel is. Speel het spel nog een keer. De eerste keer gewoon, de tweede keer bij slecht weer en de derde maal met het verhaal van de bestrijdingsmiddelen. Leg dan bewust te weinig vliegen in het spelterrein (minder dan $Y*(2+2) + 4X$). Nu jaagt de roofvogel natuurlijk wel. Bespreek het verschil.

Differentiaties en opties

Materiaal voor insecten:

Het kan leuk zijn om te werken met eetbaar materiaal om de vliegen uit te beelden. Verspreid bijvoorbeeld een zak nic-nacjes of mandarijntjes over het terrein. Zo kunnen de jongen bedelen voor echt voedsel en ook echt te eten krijgen...

Hoeveelheid insecten:

vliegen = $Y*(2+2) + 4X$. Dit is het minimum aantal vliegen om alle jongen groot te krijgen. Het spel wordt realistischer door meer vliegen in het terrein te leggen. Zwaluwen vangen immers nooit alle insecten! Zo kan de roofvogel ook minder makkelijk bij de laatst overgebleven vliegen op wacht staan. Minder vliegen dan # vliegen = $Y*(2+2) + 4X$, zie varianten.

Een nest

Lerarenblad 2e graad

Lerarenblad 9

Groeisnelheid van de jongen:

Afhankelijk van loopsnelheid-behandigheid van de leerlingen kan je bepalen dat een jong 2 of 3 of 4 of 5 vliegen moeten eten vooraleer het uit het nest kan vliegen. Pas dan ook het aantal vliegen op het spelterrein aan volgens de formule: bijvoorbeeld: # vliegen = $Y \cdot (3+2)$.

Zwaluwen gaan dood:

Je kan het spel realistischer maken door als spelregel te nemen: de zwaluw die getikt is door de roofvogel is dood. Deze leerling staat dan in de plukplaats, maar kan niet meer bevrijd worden en neem het spel vanop de zijlijn verder waar. Zijn jongen hebben minder kans om te overleven. Nadeel kan zijn dat leerlingen zich gaan vervelen en uiteindelijk minder kans hebben gehad om te beleven.

Meerdere boomvalken:

In grote groepen kan je kiezen om meerdere roofvogels aan te duiden. Laat ze wel niet allemaal tegelijk op het spelterrein los. Laat bijvoorbeeld na 5 minuten een tweede roofvogel in het spel.

Een nest boomvalken:

Ook een roofvogel zorgt voor zijn jongen. Hij is de volgende schakel in de voedselketen. Voorzie in het spelterrein een "nest voor de roofvogel" én een "plukplaats". 2 leerlingen kunnen dan de kuikens van een koppel boomvalken uitbeelden. De roofvogels moeten telkens als ze één zwaluw gevangen hebben, deze naar hun nest brengen. Dit doen ze door handen te geven. Aan het roofvogelnest vormen de gevangen zwaluwen een slinger. Wanneer er 4 gevangen zwaluwen zijn, kan een kuiken van de boomvalken uitvliegen en zelf gaan jagen. Wanneer beide jongen zijn uitgevlogen brengen de boomvalken gevangen zwaluwen naar een plukplaats. Hier geldt de gewone spelregel. Deze optie is geschikt voor grote groepen, bijvoorbeeld 2 klassen samen.

Aanvaltechniek boomvalk:

Een boomvalk is even snel als een huiszwaluw, maar minder behendig, hij duikt dus pijlsnel naar beneden, maar kan moeilijker bochten maken. Je kan dit nabootsen door de boomvalk de zwaluwen te laten vangen met een bal. In plaats van te tikken moet hij de zwaluwen raken door de bal te gooien. Voor behendige leerlingen: de boomvalk mag niet lopen met de bal, hij moet dribbelen.

Herfst:

Als de leerkracht een interessante spelsituatie ziet (bv aantal jongen alleen in nest, aantal ouders in plukplaats en een aantal op de telefoondraden) kan hij op een fluitje blazen. Dit is het teken dat het herfst is en dat de zwaluwen moeten vertrekken. Het spel wordt hier even stil gelegd en er is ruimte voor een korte evaluatie. Dit signaal wordt op voorhand met de kinderen afgesproken.

Evaluatiemoment

Roep de “zwaluwen” samen op de telefoondraden. Overloop samen met de leerlingen het spel. Sta vooral stil bij hun eigen ervaringen en waarnemingen.

Hoeveel jongen zaten er in het nest?

In de lente zijn er in het nest van Pa en Ma huiszwaluw 4 tot 5 jongen uit het ei gekomen.

Hebben Pa en Ma zwaluw hun best gedaan om voor de jongen te zorgen?

De jongen hebben grote honger. Ze lusten graag dikke vliegen. Ze bedelen bij hun ouders om hen eten te geven. Pa en ma jagen hoog in de lucht op vliegen. Die brengen ze naar het nest. Ze doen hun best om iedereen eten te geven.

Was het makkelijk voor de ouderzwaluwen om hun jongen te voederen?

Ma en pa moesten goed uitkijken voor de gevaarlijke roofvogel. Die lust hen wel! Gelukkig kan de roofvogel niet bij de jongen, die zitten veilig in het nest.

Zijn er ouderzwaluwen gevangen door de roofvogel? Wat gebeurde er dan met hun jongen? Hoeveel jongen zijn in het nest blijven zitten?

Wanneer nog maar één ouder zorgt voor de jongen kunnen ze een groeiachterstand oplopen of zelfs sterven. Mogelijk zijn ze niet op tijd op de telefoondraden geraakt.

Zijn er jongen die uit het nest zijn gevlogen en verzameld hebben op de telefoondraden?

De jongen groeien snel. Ze krijgen veren net als hun ouders. Na wat oefenen vliegen ze er op uit. Al na enkele weken vliegen de jonge huiszwaluwen als de beste! In de herfst verzamelen ze samen met de oudere zwaluwen uit de streek op de telefoondraden. Samen beginnen ze aan de grote reis. Ze trekken naar Afrika. De jongen kunnen de ouderen volgen en leren zo de weg kennen zonder te verdwalen.

Zijn er jongen die gevangen zijn door de roofvogel?

De eerste keer dat jongen uit het nest vliegen en zelf vliegen moeten vangen, zijn ze nog niet zo slim als hun ouders. Ze lopen dan wel gevaar om gevangen te worden door de roofvogel.

Hoeveel zwaluwen zijn er uiteindelijk verzameld op de telefoondraden?

Allemaal of zijn er gestorven?

Het leven van een huiszwaluw is dus best moeilijk. Elk jaar zijn er minder zwaluwen. Daarom is het een beschermd diersoort.

Wat gebeurde er toen het weer nat en guur werd/er bestrijdingsmiddelen werden gebruikt?

Er waren minder vliegen om te vangen. Nat en guur weer/bestrijdingsmiddelen betekent dus voor een zwaluw: géén rijk gedekte tafel. Soms hebben ma en pa zwaluw geen keuze en moeten ze hun jongen achterlaten wanneer er niet genoeg vliegen zijn. Ze bouwen een nieuw nest en hopen op beter weer/meer vliegen voor hun nieuwe jongen.

Een nest

Terrein: opstelling

Lerarenblad 11

hoepel
= nest

hoepel
= nest

hoepel
= nest

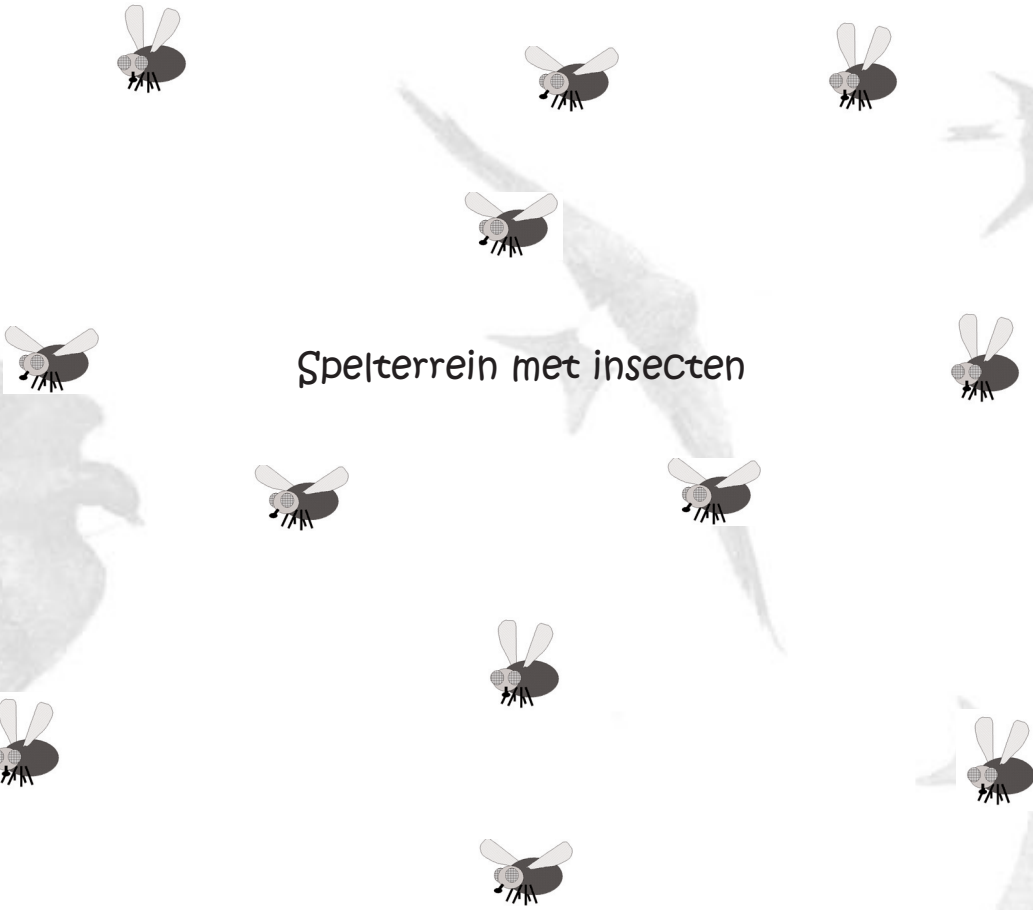
hoepel
= nest

veilige stal

Zweedse bank

Zweedse bank

Zweedse bank

Spelterrein met insecten

Plukplaats
van de
roofvogel

Zweedse bank = telefoondraad

Zweedse bank = telefoondraad

Zweedse bank = telefoondraad